

Bokanmälningar

Walter Korpi:

Halkar Sverige efter? Sveriges ekonomiska tillväxt 1820–1990 i jämförande belysning

Hösten 1990 publicerade Walter Korpi en artikel i *Ekonomisk Debatt*, där han jämförde den ekonomiska tillväxten och produktivitetsförändringarna i Sverige och ett antal andra länder. Han ifrågasatte den bild som ekonomer, utredningsgrupper, olika institutioner, finansplaner m fl gav av den svenska tillväxten som långsammare än i jämförbara länder. Välfärdsstaten, skattetrycket och den stora offentliga sektorn eller mer allmänt, "den svenska modellen" skulle ha haft en negativ inverkan på tillväxten.

Korpi undersökte OECD-statistiken och fann att bilden av den svenska relativa tillväxten måste nyanseras. Om med jämförbara länder avses dem som i utgångsläget hade ungefär samma percapita-inkomst som Sverige – de 6–7 rikaste OECD-länderna – kunde några nämnvärda tillväxtskillnader under 1970- och 80-talen inte skönjas. OECD-länderna sammantagna, den i de här sammanhangen traditionella jämförelsegruppen, växte däremot snabbare. Men de utgör en disparat grupp, där låginkomstländerna hade en starkare tillväxt än länderna med hög inkomst; en konvergensmekanism verkade. Korpi uttryckte det som att en efterföljareffekt fanns, vilken bl a innebar

att man kunde låna teknologi från de mer utvecklade länderna. I konsekvens med detta hävdade Korpi att den svenska modellen inte haft någon negativ inverkan på den ekonomiska tillväxten.

Korpi's synpunkter fick inte stå oemot-sagda utan en livlig debatt följde, där val av produktionsmått (BNP, BNP per capita, BNP per sysselsatt), undersökningsperiod och jämförelseländer ventilerades. Ekonomiska faktorer som inte direkt avspeglar sig i de aggregerade måtten spelade också en stor roll i diskussionen. Det påpekades sålunda att Sverige hade stora ekonomiska problem som inte alltid syntes i tillväxttalen och att dessa även med hänsyn tagen till "efterföljarfaktorn" kunde varit högre.

Det råder ingen tvekan om att Korpi's insats vad gäller diskussionen kring de statistiska jämförelserna var viktig och relevant. Många gånger handskades man vårdslöst med den ekonomiska statistiken och slutsatser rörande tillväxtskillnader mellan länder drogs tämligen lättvindigt. Korpi's meningsmotståndare fick vässa sina argument rejält. Det är egentligen lite genant för ekonomer – och ekonomisk-historiker – att så elementära men samtidigt väsentliga och relevanta påpekanden rörande statistikbehandlingen överhuvudtaget behövdes. Att handskas okritiskt med statistik är inte bra. Men håller nu den här goda insatsen rörande statistikbehandlingen som underlag för en bok?

Boken *Halkar Sverige efter? Sveriges ekonomiska tillväxt 1820–1990 i jämförande belysning* (Carlssons Bokförlag

1992, 240 s) innehåller två delar, en nyskriven benämnd "Fakta och analys", och en som återger inläggen i den tidigare debatten. I den nyskrivna finns dels ett avsnitt om den ekonomiska tillväxten 1820–1989, som vad avser BNP-data bygger på Maddison [1991], och vidare har behandlingen av perioden efter andra världskriget gjorts mer omfattande än i debattartiklarna. Dessutom förs resonemang kring vad ekonomisk tillväxt är, om tillväxtens drivkrafter, om mätmetoder, om tillväxtens gränser etc. Denna del spänner alltså över betydligt vidare fält än det statistiska, och budskapet är att Sverige har klarat sig bra ifråga om ekonomisk tillväxt. Den svenska modellens betydelse har sålunda snarast varit positiv. Detta var visserligen ett huvudtema för Korpi också i den tidigare debatten, men där hade synpunkterna på behandlingen av tillväxtstatistiken en klarare relief och en påver ekonomisk analys blev därigenom mindre påträngande.¹

Vad är Korpis syfte?

Den ekonomiska terminologin är avslöjande. "BNP per invånare kan alltså sägas vara ett mått på nivån hos den samlade produktionen i landet" får vi veta på s 17. Där kan vi också inhämta att "BNP-nivån" (alltså BNP per invånare) kan sägas "vara en viktig indikator på medborgarnas levnadsstandard". Men den är inte ett "oproblemiskt mått på ekonomisk levnadsstandard eller på välfärdsutveckling" och tre rader längre ner: "Därtill kommer att BNP-nivån är ett mycket bristfälligt mått på medborgarnas välfärd eller levnadsnivå". Men BNP-nivån kan också enligt Korpi vara ett mått på ett lands "produktivitetsnivå" (s 20) och den är också en "intressant och viktig indikator på förändringarna i ett lands produktionskapacitet" (s 37)

Vad är då Korpis syfte? Är det välfärds- och levnadsnivåanalys eller är det analys av produktionens och produktionskapaci-

tetens förändringar? Vilken ekonomisk tillväxt är han intresserad av? Boken ger inget entydigt svar.

Vidare i terminologin: nominell BNP-förändring återspeglar real produktionsförändring och "rena prisförändringar, dvs inflationen" heter det på s 18. (Men det finns ju också deflation! Okey, den kan ju betecknas negativ inflation.) "Ökningen i nominell BNP under ett år måste alltså fördelas mellan dessa två komponenter. Produktions- och inflationsberäkningarna blir därmed varandras spegelbilder." Vad innebär det? Deflatering kallas av Korpi för "avvägningen mellan inflation och produktionsvärde". Den görs på "något olika sätt i olika länder", bl a med avseende på hur kvalitetsförändringar behandlas. "Bakom siffrorna om tillväxt och inflation döljer sig alltså viktiga subjektiva moment", vilket man givetvis måste instämma i. Det innebär att för samma land under en och samma period kan BNP-ökningen bli olika beroende på hur man räknar. Konsekvenserna av detta är givetvis viktiga att diskutera i historisk analys. Därtill kommer att av deflateringsskäl kan storleken på BNP för ett och samma år bli mycket olika utan att något av talen behöver vara "fel". Men Korpi kallar likväl de deflaterade tal han använder "fakta".

Växelkurser eller köpkraftspariteter

Anmärkningar av det här slaget kan kanske vid en första anblick förefalla petimä- teraktiga, men dessvärre är de symptom på bristande kvalitet på framställningen. Andra exempel på detta kan ges. Skall omräkning till samma valuta för att uppnå jämförbarhet av nivåer för t ex BNP göras med växelkurser eller köpkraftspariteter? 1985 års växelkurser väljs för omräkning,

¹ Debatten har fortsatt även efter bokens publicering. Se t ex inlägg i *Ekonomisk Debatt*, nr 7, 1992 av Korpi, Klas Eklund och Magnus Henrekson.

ett förfaringsätt som alltså enligt Korpi är att föredra framför användning av köpkraftspariteter. De "köpkraftsbaserade BNP-nivåerna" (sic!) är mycket osäkra eftersom revideringar av statistiken givit ändrade BNP-tal (s 68). Men här kan för det första invändas att växelkurser ibland förändras snabbt varför de kan ge mycket olika resultat beroende på vilket år som väljs. Varför skulle 1985 års växelkurser vara bättre än några andra? Någon god motivering ges inte. För det andra har man inom Eurostat/OECD successivt förbättrat beräkningarna av köpkraftspariteter och det finns nu goda data för dessa. Dessutom har antalet länder som omfattas av beräkningarna ökat. Det är därför rimligt att använda dessa köpkraftspariteter i stället för godtyckligt valda växelkurser. Därtill kommer att köpkraftspariteterna omfattar i princip hela ekonomin medan växelkurserna huvudsakligen är beroende av utrikeshandeln. De förra är sålunda bättre avpassade för jämförelser av den typ som Korpi gör, varför de också används oftare än växelkurser i olika vetenskapliga undersökningar. Det är också dessa data som Maddison använder, vilket av Korpi beskrivs som att "Maddison har försökt ta hänsyn till skillnader i olika valutans köpkraft genom att beräkna en form av köpkraftspariteter" (s 24).

Skall man räkna tillväxt i procent eller kronor? Korpi menar att absoluttal bör användas. Men då bör det vara konsekvent. Skall man räkna absoluttal måste man också räkna skillnader etc i absoluttal och motsvarande gäller givetvis relativtal. I ett exempel anges USAs tillväxt vara 1,6 procent per år och utgångsläget 74 000 kr per invånare medan motsvarande tal för Norden var 1,9 resp 40 000. Då skulle det ta drygt 200 år för Norden att komma ifatt USA och dessutom skulle de absoluta skillnaderna öka under lång tid. Alltså är procentuell tillväxt inte lämplig när konvergenshypotesen skall prövas. Men de relativa skillnaderna minskar hela tiden, och att det tar så lång

tid för de båda länderna att få lika inkomst per capita hänger ju samman med att skillnaden i tillväxt är liten, 0,3 procentenheter, medan absolutskillnaderna i utgångsläget är stora; Nordens tal är endast drygt 50 procent av USAs. 1,6 procent av 74 000 är 1184 och av 40 000 640 medan 1 184 utgör 3 procent av 40 000. Det skulle kräva relativt betydligt större insats av produktionsresurser i det fattigare landet att åstadkomma en lika stor absolut ökning som i det rikare, varför det redan av detta skäl är rimligt att räkna i procent. Man kan alltså förvänta en större absolut ökning i ett rikt än i ett fattigt land, och följaktligen är det rimligt att räkna relativt när det gäller tillväxt.

Jämförelser med höjdhopp

Om nu Korpi skulle ha rätt i sin uppfattning innebär det att forskare som använt endast relativ och inte absolut tillväxt vid prövningen av konvergenshypotesen, dvs i praktiken alla som skrivit om den, skulle vara lite ogenomtänkta. Korpi tycks faktiskt mena det: "Intressant nog har konvergenshypotesens förespråkare dock aldrig visat att de mindre rika länderna absolut sett växer fortare än de rika länderna." (s 33) Och i det sällskapet befinner sig Abramovitz, Baumol, Feinstein, Maddison m fl!

I samband med diskussionen om konvergenshypotesen och användande av absoluta eller relativa förändringar gör Korpi jämförelser med höjdhopp (tex s 21), i realiteten en biologisk analogi. Är man helt otränad som höjdhoppare kan man med lämplig träning snart höja sitt personbästa med tre procent, vilket, om man från början hoppar en meter innebär tre centimeter. Om världsmästaren i höjdhopp också skulle höja sitt personbästa med tre procent skulle det innebära ca sju cm, vilket skulle vara minst sagt sensationellt. En höjning för hans del med 3 cm (dvs lika mycket absolut sett som den otränade) skulle vara fantastiskt bra. Men

här gäller ju dels att även om höjdhoppstekniken kan förbättras finns rimligen ett fysiskt maximum som man asymptotiskt närmar sig; tekniken kan av fysiska skäl inte ändras hur mycket som helst (även om man tar hänsyn till att "idrottsbroilers" kan förekomma). När det gäller ett lands ekonomi finns däremot möjligheter till fortlöpande teknisk och organisatorisk förändring i förening med ekonomisk omvandling vilket gör att en absolut gräns inte finns inom synhåll.

Har tillväxten varit optimal?

Men även om det är förenat med större svårigheter för ett rikt lands ekonomi att tillväxa än för ett fattigt kan man fråga sig om Sveriges ekonomiska tillväxt varit optimal under de senaste 20 åren. Har möjligheterna till teknisk och organisatorisk förändring tillvaratagits på bästa möjliga sätt? Därmed är man inne på Korpis försök till *Ehrenrettung* av den svenska modellen och framställningen är avpassad efter detta. Sverige har inte halkat efter jämförbara länder, och den svenska modellen har alltså inte inverkat negativt på tillväxten.

Men kan då detta problem analyseras enbart på grundval av det statistiska material som Korpi med viss framgång behandlar? Svaret är nej, vilket Korpi givetvis inser. Han för en diskussion om vad som påverkar tillväxten (s 41ff). Den tar sin utgångspunkt i en distinktion som bl a görs av Maddison² mellan "ultimate" och "proximate causes", vilket av Korpi översätts med "bakomliggande" och "näraliggande" orsaker. Maddison betecknar de bakomliggande orsakerna, bl a politik och institutioner, som det som tillhör ekonomisk-historikernas domäner och de näraliggande som de som omfattas av "growth accounts" (vilket av Korpi något missvisande översätts med "tillväxtredogörelser"), bl a kapitalmängd, arbetskraft, naturresursanvändning. Maddison säger att han ägnar sig åt "growth accounts" medan

Korpi gör anspråk på att diskutera bakomliggande faktorer genom att den svenska modellen sätts i centrum. Dock blir inte denna diskussion särskilt klar eftersom han egentligen endast tar upp tillväxtskillnader mellan länder men ej skillnader mellan dessas institutionella förhållanden. Inte heller diskuterar han hur de bakomliggande faktorernas inverkan för Sveriges del förmedlas till den ekonomiska tillväxten.

Det skulle föra för långt att i detalj i en recension utveckla hur en analys av detta slag skulle kunna te sig, men några antydningar kan ges. För att noga analysera tillväxtens växlingar krävs en struktur- eller omvandlingsanalys, vilken naturligen lägger tonvikt på "ultimate causes". Det innebär bl a att institutioners roll och förändringar studeras. I det här aktuella fallet är "det offentligas" roll central, vartill kommer arbetsmarknadsorganisationers och storföretags agerande och samspelet mellan dessa tre, med andra ord ingredienserna i den svenska modellen enligt gängse beskrivningar.

Korpi gör ingen strukturanalys, men det gör egentligen inte hans meningsmotståndare i debatten heller. Därför kan ingen entydig slutsats dras rörande den svenska modellens inverkan på den ekonomiska tillväxten; endast mer eller mindre väl underbyggda hypoteser kan formuleras. De försök till strukturanalys som hittills gjorts av de senaste årtiondenas ekonomiska förändringar tyder dock på att Korpis meningsmotståndare i debatten ligger närmast "sanningen". Det förefaller som om den svenska modellen skapat strukturella hinder och stelheter som på något sätt måste undanröjas innan en ny ekonomisk tillväxt kommer igång.³ Men samtidigt har den svenska ekonomin – och modellen – haft vissa egenska-

² Maddison [1991, s 10ff]. Korpi har ingen referens till Maddison i det sammanhanget.

³ Kanske för den nu akuta ekonomiska krisen med sig att dessa stelheter luckras upp.

per som gjort att en viss tillväxt under en tid kunnat ske trots stelheterna.⁴

Sammanfattningsvis kan konstateras att Korpi satte fingret på en öm punkt i fråga om ekonomers och andras behandling av den ekonomiska tillväxtstatistiken. Här var hans insatser betydelsefulla, och förtjänsterna framträdde klart redan i de första debattartiklarna. Men det borde ha stannat därvid. De fortsatta övningarna kring frågan om huruvida Sverige halkat efter har knappast givit några övertygande resultat, och tyvärr domineras boken av bristerna. Det hade helt enkelt varit bäst om den inte hade skrivits.

*Professor OLLE KRANTZ
Institutionen för ekonomisk historia
Umeå universitet*

Referenser

- Eklund, K & Karlström, U, [1992], "På Korpi-fronten intet nytt". *Ekonomisk Debatt*, årg 20, nr 7, s 585–586.
- Henrekson, M, [1992], "Korpi's tredje väg – ännu en återvändsgränd". *Ekonomisk Debatt*, årg 20, nr 7, s 587–591.
- Korpi, W, [1992], "Håller Klas Eklunds diagnos?" *Ekonomisk Debatt*, årg 20, nr 7, s 581–585.
- Maddison, A, [1991], *Dynamic Forces in Capitalist Development. A Long-Run Comparative Perspective*. Oxford University Press, Oxford.